

якого визначена в Додатку 24 до Інструкції, від поняття інкасування (інкасо), як банківської операції, даючи наступні визначення цих понять:

«інкасове доручення (розпорядження) - розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача (органу державної податкової служби) до банку, що обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунку платника на рахунок отримувача;

інкасування (інкасо) - здійснення банком за дорученням клієнта операцій з розрахунковими та супровідними документами з метою одержання платежу або передавання розрахункових та/чи супровідних документів проти платежу, або передавання розрахункових та/чи супровідних документів на інших умовах» [2].

Не дивлячись на те, що ГКУ має вищу юридичну силу, комерційні банки керуються не його нормами, а правилами НБУ, посилаючись на статтю 51 Закону України «Про банки і банківську діяльність», яка зазначає, що «банківські розрахунки проводяться у готівковій та безготівковій формах згідно із правилами, встановленими нормативно-правовими актами Національного банку України» [3].

Узгодження зазначених вище норм Цивільного кодексу України та правил Національного банку України, безумовно, буде сприяти подальшому удосконаленню правового регулювання порядку розрахунків між суб'єктами господарювання України.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Постанова Національного банку України від 21 січня 2004 N.22 «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z037-04>.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Гелич Юлія Олександрівна, кандидат юридичних наук, професор кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Гелич Алла Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права і процесу Юридичного інституту Національного авіаційного університету

Комерційні банки значною мірою відрізняються від інших суб'єктів господарювання України. Відмінність полягає не тільки у особливому «обслуговуючому» статусі порівняно з іншими учасниками господарських відносин. Реалізуючи передбачені Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. [1] функції, комерційні банки здійснюють операції і надають послуги невизначеній кількості підприємств, органам державної влади і місцевого самоврядування, широким верствам населення. Тобто комерційні банки впливають на всі аспекти господарського життя людини, суспільства і держави.

У зв'язку з досить високим рівнем ризиковості банківської діяльності комерційні банки є об'єктами посиленої контрольно-наглядової діяльності Національного банку України (далі - НБУ). Цей чинник також суттєво відрізняє комерційні банки від інших суб'єктів господарювання. Так, зокрема, комерційні банки зобов'язані дотримуватися порядку реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів, погодження набуття або збільшення істотної участі в банку, погодження призначення та визначення професійної придатності та ділової репутації керівників банку, видачі банківської ліцензії, вимоги щодо початку нового виду діяльності або надання нового виду фінансових послуг тощо [2].

Комерційні банки мають дотримуватися також вимог стосовно регулятивного капіталу банку, що повинен включати: основний і додатковий капітал [1]. НБУ установлює порядок визначення регулятивного капіталу банку та такі економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками: нормативи капіталу, ліквідності, кредитного ризику, інвестування [5].

Діяльність комерційних банків піддається ризику ліквідності - ризику недостатності надходжень грошових коштів для покриття їх відпливу, тобто ризику того, що банк не зможе розрахуватися в строк за власними зобов'язаннями у зв'язку з неможливістю за певних умов швидкої конверсії фінансових активів у платіжні засоби без суттєвих втрат. У зв'язку з цим комерційні банки постійно управляють ліквідністю, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання всіх прийнятих на себе зобов'язань [5]. При цьому у своїй діяльності комерційні банки враховують Методику розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, яка розроблена відповідно до вимог Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [10].

Комерційні банки дотримуються вимог НБУ щодо формування та використання резервів для відшкодування можливих втрат. НБУ використовує нормативи обов'язкового резервування як один із монетарних інструментів для регулювання обсягів грошової маси в обігу та управління грошово-кредитним ринком. За залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у НБУ, Національний банк України нараховує проценти в установленому ним порядку за умови дотримання банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів [7].

Під час здійснення поточних операцій комерційні банки орієнтуються на визначенні НБУ порядок відображення в бухгалтерському обліку типових кредитних операцій (надання (отримання) кредитів, здійснення факторингових операцій, операцій репо, урахування векселів) та вкладних (депозитних) операцій, що оцінюються за амортизованою собівартістю, гарантії, авалів та формування і використання резервів під кредитні ризики [3]; порядок і вимоги щодо здійснення касових операцій у національній та іноземній валюті [4].

У господарську діяльність комерційного банку впроваджуються правила обміну захищеними електронними документами з НБУ через мережу Інтернет, які розроблені згідно із Законами України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про електронний цифровий підпис» та «Про електронні документи та електронний документообіг» [8].

Комерційні банки забезпечують зберігання та захист інформації, яка містить банківську таємницю відповідно до вимог статті 1076 Цивільного кодексу України, статей 60-62 Закону України «Про банки і банківську діяльність», Закону України «Про захист персональних даних», інших нормативно-правових актів [9].

При порушенні банківського законодавства комерційний банк може понести юридичну відповідальність: особливий режим контролю за діяльністю банків, застосування заходів впливу, фінансових санкцій за порушення банківського законодавства та нормативно-правових актів НБУ [6] тощо.

Таким чином, комерційні банки як суб'єкти господарської діяльності відрізняються від інших суб'єктів господарювання високим рівнем регулювання їх діяльності з боку НБУ, що суттєво впливає на їх господарсько-правовий статус.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07 грудня 2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 5-6. - Ст. 30.
2. Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 08 вересня 2011 р. № 3067 // Офіційний вісник України. - 2011. - № 84. - Ст. 3092.
3. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України: Постанова Національного банку від 27 грудня 2007 р. № 481 // Офіційний вісник України. - 2008. - № 6. - Ст. 156.
4. Про затвердження Інструкції про ведення касових операцій банками в Україні: Постанова Національного банку України від 01 червня 2011 р. № 174 // Офіційний вісник України. - 2011. - № 51. - Ст. 2046.
5. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 368 // Офіційний вісник України. - 2001. - № 40. - Ст. 1813.
6. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства: Постанова Національного банку України від 17 серпня 2012 р. № 346 // Офіційний вісник України. - 2012. - № 72. - Ст. 2906.
7. Про затвердження Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України та філій іноземних банків в Україні: Постанова Національного банку України від 16 березня 2006 р. № 91 // Офіційний вісник України. - 2006. - № 13. - Ст. 908.
8. Про затвердження Правил електронної взаємодії між респондентами та Національним банком України: Постанова Національного банку України від 11 липня 2012 р. № 290 // Офіційний вісник України. - 2012. - № 73. - Ст. 2944.

9. Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці: Постанова Національного банку України від 14 липня 2006 р. № 267 // Офіційний вісник України. - 2006. - № 32. - Ст. 2330.

10. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Національного банку України від 02 червня 2009 р. № 315. [Електронний ресурс] - Режим доступу до код.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-09>

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЦІЛЬОВЕ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА ЯК ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Кравчук Олексій Олегович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського та адміністративного права Національного технічного університету України «КПІ»

До основних принципів управління державною власністю належать верховенство права, законність, відкритість та прозорість, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, відповідальність, безперервність, забезпечення єдності державної політики, ефективність та цільове використання. Найважливіше значення серед цих принципів мають принципи ефективності та цільового використання державного майна.

Говорячи про публічний характер державної власності, і з огляду на сутнісні особливості держави як власника, що завжди управляє державною власністю не безпосередньо, а через відповідних уповноважених представників - державні органи і посадових осіб, слід перш за все зупинитися на такому важливому принципі управління державною власністю як принцип ефективності. Цей принцип не передбачений ні Законом України «Про Кабінет Міністрів України», ні Законом «Про центральні органи виконавчої влади» в числі принципів організації та діяльності цих органів. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» епізодично врегульовує питання ефективності такого управління. В основному, в цьому та інших законах іде мова про контроль за ефективним використанням державного майна, та повноваження різних суб'єктів щодо його здійснення. Зобов'язуючих норм щодо ефективного управління та використання майна державної власності а також конкретних вимог щодо ефективності використання такого майна законодавство не містить. Постановою від 19.06.2007 р. № 832 Кабміном затверджено Критерії визначення ефективності управління об'єктами державної власності, що містять також і порядок їх застосування. Однак, цей документ стосується питань управління об'єктами державної власності лише з боку деяких суб'єктів управління.

Отже доцільно передбачити на рівні закону обов'язки всіх суб'єктів управлінських відносин у сфері державної власності щодо ефективного та цільового використання державного майна. За неефективне та нецільове використання майна державної власності має бути передбачена юридична відповідальність.

Принцип ефективності управління державною власністю полягає в тому, що при забезпечення виконання завдань і функцій держави державне майно повинно використовуватися таким чином, щоб досягнути максимального задоволення суспільних потреб при мінімальних його витратах. Ефективність державного управління в усіх його сферах прямо залежить від ефективності управління державною власністю у відповідних сферах.

Оскільки принцип ефективності передбачає відплатне користування державним майном недержавними суб'єктами, доцільно в законодавстві передбачити заборону передачі державного майна в позиčku (безоплатне користування) недержавним суб'єктам.

Одним із проявів поточного контролю за ефективністю використання державного майна є погодження з уповноваженим органом управління правочинів (угод) на суму, що перевищує визначений для підприємства розмір (вбачається за необхідне провадити таке погодження для всіх державних підприємств, установ, організацій).

Наступним важливим принципом управління державною власністю - є принцип цільового його використання. У порівнянні з принципом ефективності, який хоча і не визначений у законі, але може бути сформульований на основі непрямих норм (зокрема норм щодо контролю за ефективністю), норми щодо цільового використання державного майна в